

بررسی وضعیت مدیریت بحران در کتابخانه‌های عمومی شهرستان کاشان

* سعید غفاری

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۶/۲۴

** علی اصغر صادقی

تاریخ تأیید مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۲۴

*** حجت خدمتی نژاد

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی وضعیت مدیریت بحران در کتابخانه‌های عمومی شهرستان کاشان است. پژوهش به روش پیمایشی تحلیلی صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام کتابداران کتابخانه‌های عمومی نهادی و مشارکتی شهرستان کاشان است که در زمان گردآوری داده‌ها، ۴۲ نفر بوده، و همه آنها مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته مدیریت بحران است که روایی آن برابر ۰,۷۱۳ و میزان پایایی آن با آلفای کرونباخ برابر ۰,۸۹۵ محاسبه شد و مورد تأیید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS۲۰ در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفته است. نتایج تجزیه و تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد وضعیت کتابداران شهرستان کاشان در سه سطح مدیریت قبل، هنگام و پس از بحران در حد ضعیف است. همچنین تحلیل رابطه وضعیت مدیریت بحران و سطوح آن با جنسیت کتابداران، تنها بین مدیریت قبل از بحران و جنسیت کتابداران رابطه معنی‌دار مشاهده شد و درکل، رابطه معنی‌داری بین جنسیت و وضعیت مدیریت بحران مشاهده نشد. همچنین بین سابقه خدمت و وضعیت مدیریت بحران و سطوح آن نیز در افراد مورد مطالعه رابطه معنی‌داری مشاهده نشد. نتایج بیانگر این است که وضعیت مدیریت بحران و سطوح آن در کتابداران کتابخانه‌های عمومی کاشان ضعیف است و هیچ‌گونه رابطه‌ای بین وضعیت مدیریت بحران و سطوح آن با سابقه خدمت و جنسیت کتابداران وجود ندارد. نتایج این پژوهش می‌تواند با رفع نقاط ضعف مشاهده شده در سطوح مدیریت بحران کتابداران در جهت ایجاد

آمادگی بیشتر آنها در رویارویی با بحران‌های پیش‌رو مؤثر واقع گردد. از این‌رو مقاله در تعیین وضعیت سطوح مدیریت بحران در کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهرستان کاشان و تعیین رابطه جنسیت و سابقه خدمت کتابداران با وضعیت مدیریت بحران و سطوح آن است.

کلیدواژه‌ها: مدیریت بحران در کتابخانه‌ها، کتابخانه‌های عمومی، کتابداران و مدیریت بحران، کتابخانه‌های شهرستان کاشان

امروزه بحرانها به واقعیتی جدایی‌ناپذیر از ماهیت درونی سازمانها تبدیل شده است که در اثر رخدادها و عوامل طبیعی و غیرطبیعی پدیدآمده است و خساراتی به مجموعه، سازمان و یا جامعه انسانی وارد می‌کند. بحران مقوله‌ای است که همه جوامع و سازمانها با توجه به فعالیت و ماهیتشان، کم و بیش با آن روبه‌رو می‌شوند (یاراحمدی، ۱۳۸۶). سازمانها با عوامل تأثیرگذار مختلفی روبه‌رو می‌شوند که بر اثر این برخورد، زمان رسیدن آن سازمان به اهدافش را غیرقطعی می‌کند و سازمان درگیر بحران می‌شود. از طرفی حذف کامل تمام بحرانهایی که سازمان راتهدید می‌کند، ناممکن است (جاکوئیس^۱، ۲۰۱۰)؛ بنابراین، پیش‌بینی، آمادگی و شناخت بحران از عوامل مهمی است که مدیر سازمان وظیفه دارد بر اساس آن بحران را کنترل کند (رودینی، ۱۳۸۱). این مقاله به بررسی وضعیت مدیریت بحران در کتابخانه‌های عمومی شهرستان کاشان می‌پردازد.

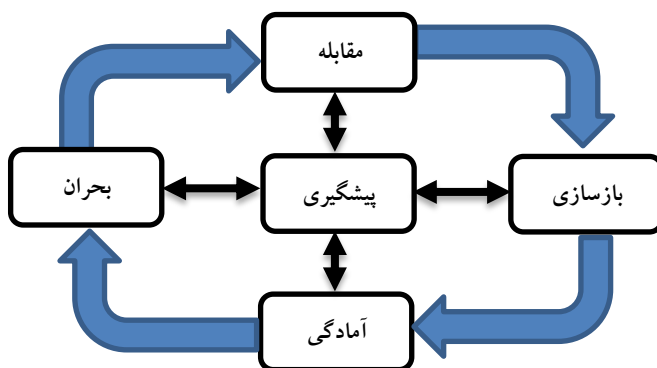
تعاریف و ادبیات پایه

از بحران و مدیریت آن تعاریف متعددی شده است. مازور (۱۳۶۷)، بحران را تغییرات سریع در محدوده اندک زمانی می‌داند که برجسته‌های بسیار اساسی نهادها، نگرش‌های اخلاقی، انواع اندیشه و احساس، ساختار قدرت و تشکیلات اقتصادی تأثیر می‌گذارد. در تعریفی دیگر، بحران به حواثی اطلاق می‌شود که در اثر رخدادها و عملکردهای طبیعی و انسانی به طور ناگهانی به وجود آید و خساراتی را به جامعه یا سازمان تحمیل کند که برطرف کردن آن به اقدامات و عملیات اضطراری و فوق‌العاده نیاز داشته باشد. پیرسون و کلایر^۲ مدیریت بحران را تلاش نظام‌یافته توسط اعضای سازمان به منظور پیشگیری از بحرانها و یا مدیریت آن در زمان وقوع می‌دانند. در تعریفی دیگر، مدیریت بحران، فرایند برنامه‌ریزیها و اقدامات دولتی و دستگاه‌های اجرایی دولتی و عمومی بیان شده است که بامشاهده، تجزیه و تحلیل بحرانها، به صورت یکپارچه، جامع و هماهنگ و با استفاده از ابزارهای موجود می‌کوشد از بحرانها پیشگیری، و یا در صورت وقوع بحران در جهت

1. Jaques
2. Pearson & Clair

کاهش آثار آن، ایجاد آمادگی لازم، مقابله، امداد رسانی سریع و بهبود اوضاع تارسیدن به وضعیت عادی و بازسازی تلاش کند (حسینی، ۱۳۸۷: ۳۰).

فعالیت‌های مدیریت بحران در چهار مرحله پیشگیری، آمادگی، مقابله و بازسازی دسته‌بندی شده است. در شکل شماره ۱ چرخه سامانه مدیریت جامع بحران نشان داده شده است.

شکل ۱. چرخه سامانه مدیریت جامع بحران

۱. پیشگیری: این مرحله مهمترین بخش مدیریت بحران است که دربردارنده اهداف و راهبردهای حفاظت پیشگیرانه است و شامل اقداماتی برای به حداقل رساندن خطرهای مهارشونده است (محسنیان، ۱۳۸۸). این اقدامات به منظور کاهش یا ازبین بردن میزان خطرپذیری حوادث طبیعی و فناوریانه بر جان و مال مردم در بلندمدت است (حسینی، ۱۳۸۷: ۳۶).

۲. آمادگی: تهیه دستورالعمل مناسب، سازمان‌یافته و مرتبط برای وضع اضطراری، تعیین روش و مراحل تخلیه و اقدامات احتیاطی، اولویت‌بندی منابع اطلاعاتی و اطلاعات فنی سامانه‌های رایانه‌ای موجود، شناسایی افراد کلیدی و اصلی مانند مأموران آتش‌نشانی، رئیس اموراداری، گروه برنامه‌ریزی، گروه‌های هماهنگ‌کننده برای کمک در زمان وقوع حوادث، ذخیره و جمع‌آوری تجهیزات ضروری به منظور استفاده در وضعیت اضطراری،

آموزش نیروها و داشتن پوشش بیمه‌ای از جمله مهمترین موارد در مرحله آمادگی مدیریت بحران است (اشمن، ۱۳۸۰: ۲۱ - ۴۱).

۳. مقابله: مقابله شامل اقداماتی است که پیش از وقوع، هنگام یا بلافاصله پس از وقوع حادثه یا بحران برای نجات جان افراد و به حداقل رساندن خسارت و افزایش اثربخشی عملیات بازسازی انجام می‌شود (حسینی، ۱۳۸۷: ۳۸). اطمینان از ایمنی کارکنان، ارزیابی سریع وضعیت موجود، ایجاد ثبات کاری در محیط، ارزیابی جامع و صحیح میزان خسارات از مهمترین اقدامات در این مرحله می‌باشد (بشیری و ذبیحی فریدیان، ۱۳۹۶).

۴. مجموعه اقدامات لازم برای بازگرداندن حداقل امکانات و استانداردهای زیستی برای افراد بحرانبازده و همچنین اقدامات بلندمدت لازم برای بازگردان وضع به وضعیتی که از شرایط قبل بهتر باشد. عمده فعالیت این مرحله شامل مشاوره در امور مربوط به بحران، برآورد خرابی و خسارت، پاکسازی آلودگیها، پرداخت بیمه به آسیب‌دیدگان و... است (حسینی، ۱۳۸۷: ۳۹).

کتابخانه‌ها به‌عنوان مکانی به منظور حفظ و نگهداری میراث فرهنگی و دانش بشری، همواره در معرض بحران و آسیب‌دیدگی قراردارند. حوادث طبیعی و غیرطبیعی می‌تواند صدمات جبران‌ناپذیری به منابع اطلاعاتی کتابخانه‌ها وارد کند؛ از این رو، آشنایی با اصول مدیریت بحران در کتابخانه‌ها می‌تواند در جهت جلوگیری از وقوع حوادث و یا کاهش خسارات حوادث احتمالی نقش بسیار مؤثری داشته باشد (بشیری و ذبیحی فریدیان، ۱۳۹۶). مدیریت بحران در کتابخانه‌ها از سال ۱۹۸۰ آغاز شده و از ابتدای قرن حاضر تاکنون به اوج خود رسیده است. مدیریت مؤثر بحران در کتابخانه‌ها نیازمند پشتیبانی مدیران ارشد کتابخانه‌ها است و باید بودجه کافی به آن اختصاص یابد. آموزش کارکنان و مدیران کتابخانه‌ها در کنترل و مدیریت بحران نقش اساسی دارد که باید پیوسته باشد (شاکری، ۱۳۹۲). کتابخانه‌ها باید از هر لحاظ آمادگی لازم را برای رویارویی با انواع مختلف حوادث داشته باشند. مقابله صحیح با حوادث نیازمند پیش‌بینی، برنامه ریزی، تصمیم‌گیری سریع و اقدام فوری است. واضح است که هر یک از حوادثی که احتمال وقوع دارد، در کنار تهدید برای مجموعه منابع کتابخانه، می‌تواند تهدید تجهیزات و حتی

کارکنان کتابخانه‌ها نیز شد.

پرتو^۱ در دسته بندی سوانحی که کتابخانه‌ها را همواره تهدید می‌کند، چهار عامل را باعث زوال و تخریب اسناد و کتابهای کتابخانه‌ها نام می‌برد که شامل عوامل فیزیکی، شیمیایی، زیستی مانند جوندگان و موجودات ذره بینی و عوامل غیرمترقبه مانند سیل و زلزله و آتش است (مقصودی، زارعی و سیدعلی، ۱۳۹۳). هم‌چنین دیانی عوامل داخلی و خارجی را موجب زوال منابع و اسناد آرشیوها می‌داند که مواردی مانند گردوخاک، رطوبت، دزدی، آتش سوزی و سیل را از مهمترین عوامل خارجی تهدید کننده منابع نام می‌برد (دیانی، ۱۳۸۱: ۸۱). بدیهی است که برای پیشگیری از وقوع و مقابله با هریک از این عوامل به برنامه‌ای جامع و مدون در مدیریت بحران و ایمنی کتابخانه‌ها نیاز است.

تاکنون پژوهشهایی درباره وضعیت مدیریت بحران در داخل و خارج کشور شده است؛ برای مثال میرحسینی و تقی‌چیزی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان "مطالعه تطبیقی شرایط ایمنی کتابخانه‌های عمومی وابسته به سازمان فرهنگی هنری شهرداری و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در تهران" با روش پیمایشی، ۳۷ باب کتابخانه وابسته به نهاد و ۷۲ باب کتابخانه وابسته به شهرداری تهران را از طریق پرسشنامه مورد مطالعه قرار داده‌اند. نتایج این پژوهش نشانگر این است که کتابخانه‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی از نظر کیفیت ساختمان نسبت به کتابخانه‌های شهرداری وضعیت بهتری داشته است. در شاخص‌های مربوط به ایمنی نیز تفاوت معنی‌داری بین دو جامعه مورد پژوهش نبوده است. از لحاظ ایمنی در برابر دزدی و آسیب‌رسانی، ایمنی کارکنان و حفاظت منابع در برابر آسیب‌های ناشی از دما، رطوبت و نور، شرایط کتابخانه‌های وابسته به شهرداری وضعیت بهتری داشته است. هم‌چنین، محمداسماعیل و ناصحی اسکوئی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "کتابخانه‌ها و مدیریت بحران (مطالعه موردی: کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی تابع وزارت بهداشت مستقر در تهران" باروش پیمایشی - تحلیلی از طریق توزیع پرسشنامه، ۱۳۰ کتابدار این کتابخانه‌ها را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که میزان آشنایی مدیران با مباحث مدیریت بحران در حد زیاد و تلاش برای تهیه منابع درباره مدیریت بحران در حد کم ارزیابی شده است. مقاوم‌سازی کتابخانه‌ها در حد خیلی زیاد،

تهیه نقشه محل‌های بحران‌زا در حدکم، تنظیم تفاهمنامه با ارگانها در حد زیاد، تهیه نسخه‌های پشتیبان از فایل‌های مهم کتابخانه در حدخیلی زیاد و ایجاد اتاق بحران در حدکم بوده است. در پژوهشی دیگر با عنوان "بررسی میزان به‌کارگیری اصول مدیریت بحران براساس استانداردهای ارگونومی در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان" توسط رضایی و شعبانی (۱۳۹۴)، ۶۱ نفر از کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان با سیاهه واری استانداردهای ارگونومی در محیط کتابخانه مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج این پژوهش نشان داد که کتابداران دانشگاه اصفهان از نظر میزان به‌کارگیری اصول مدیریت بحران بر اساس استانداردهای ارگونومی، وضعیت مطلوبی ندارند و بین میزان به‌کارگیری اصول مدیریت بحران بر اساس استانداردهای ارگونومی با سن رابطه‌ای نیست. هم‌چنین بشیری و ذبیحی فریدیان (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان "مدیریت بحران در کتابخانه‌ها، مطالعه موردی: کتابخانه‌های تابع سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی" به روش پیمایشی - توصیفی، ۱۴۰ کتابخانه را از طریق توزیع پرسشنامه مورد مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق، نشانگر این بود که ۴۴ درصد از کتابخانه‌ها در مقابل بلایای طبیعی، وضعیت مناسبی ندارند؛ ۵۴ درصد در برابر زلزله، ۶۸ درصد در برابر طوفان مقاومت دارند؛ ۸۶ درصد هیچ‌گونه شامانه اعلام خطر و هشدار دهنده ندارند. به‌طور کلی ۹۴ درصد از کتابخانه‌ها برای رویارویی با بحران و بلایای طبیعی و غیرطبیعی هیچ برنامه مدونی ندارند و مدیریت بحران در آنها ضعیف است. فرهودی (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود با عنوان "تأثیر ویژگی‌های جمعیت شناختی مدیران بر اجرای اصول مدیریت بحران در کتابخانه‌های دانشگاه‌های ایران" به روش پیمایشی و از طریق توزیع پرسشنامه، ۱۶۷ نفر از مدیران دانشگاه‌ها و مدیران کتابخانه‌های آنها را مورد مطالعه قرار داد. نتایج این تحقیق نشان داد سابقه خدمت و تجربه کاری بر بعد مدیریتی مدیریت بحران بیشترین تأثیر را دارد.

در پژوهش‌های درخارج از کشور می‌توان به پژوهش مورگان و اسمیت^۱ (۱۹۹۷) اشاره کرد که در تحقیق خود با عنوان "مدیریت بحران در کتابخانه‌ها" معتقدند برای اینکه کتابداران از مدیریت بحران و برنامه‌ریزی‌های مربوط به آن آگاه شوند، باید فرصت‌های بیشتری برای آموزش ایجاد و در صورت امکان، کارگاه‌های آموزشی برای آموزش

1. Morgan and Smith

کتابداران در جنبه‌های عملی مدیریت بلایا و برنامه‌ریزی سازماندهی شود. هم‌چنین، وارلاموف و پلاسرد^۱ (۲۰۰۴) در تحقیق خود با عنوان "بررسی طرح بحران در کتابخانه‌های ملی" به بررسی وضع برنامه‌ریزی به منظور رویارویی با سوانح در کتابخانه‌های ملی حاضر در کنفرانس ایفلا پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که ۵۳ درصد از کشورهای شرکت‌کننده در این تحقیق، برنامه مقابله با سوانح دارند؛ ۳۸ درصد قصد تهیه و اجرای برنامه‌های رویارویی با سوانح را دارند و ۹ درصد نیز هیچ برنامه‌ریزی برای این رویارویی ندارند. هم‌چنین، زهینگ پن می^۲ (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان "مفاهیم اصلی و محتوای مدیریت بحران در کتابخانه‌ها" به این نتیجه می‌رسد که محتوای مدیریت بحران در کتابخانه‌ها شامل تنظیم مفاهیم درست مدیریت بحران، اجرای کارهای اساسی و برنامه‌های مدیریت بحران، پاسخگویی به بحران در کتابخانه‌ها، ارتباط پیوسته و رسیدگی به بحران کتابخانه‌ها و یا بازیابی و بهبود موارد و منابع از دست داده شده است. فدرستون، بکی و رافن^۳ (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان "نقش کتابخانه‌ها در پاسخ به بحران" کتابداران کتابخانه‌های پزشکی امریکا را در حالت قبل و پس از بحران مورد مطالعه دادند. نتایج پژوهش، نقشهایی برای کتابداران هنگام بحران مشخص کرد که شامل حامیان نهادی، مدیران مجموعه، اشاعه‌گران اطلاعات، حامیان جامعه و سازندگان جامعه اطلاعاتی بود. هم‌چنین، موریس^۴ (۲۰۰۸) در پژوهش خود با عنوان "مدیریت کتابخانه از خطر آتش سوزی" بیان می‌کند که مدیریت امنیت و بحران در کتابخانه‌ها باتوجه به عواملی مانند نوع کتابخانه، کارکنان، بودجه می‌تواند متفاوت باشد. در نهایت اوتانگ^۵ (۲۰۱۳) در مقاله خود با عنوان "مدیریت بحران و حفظ منابع کتابخانه در دانشگاه‌های فدرال در نیجریه" به این نتیجه دست یافت که در این دانشگاه‌ها، آمادگی به منظور رویارویی مقابله با بحران وجود دارد و این دانشگاه‌ها در این زمینه در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

1. Varlamoff, and Plassard
2. Ziheng Pan Mei
3. Featherstone, Becky & Ruffin
4. Morris
5. Ottong

درکل نتایج پژوهشها نشان می‌دهد که مدیریت بحران در کتابخانه‌ها، مهم و قابل تحقیق است. پژوهشها نشان می‌دهد که کتابخانه‌ها برای رویارویی با بحران، باید برای پیش از وقوع بحران، هنگام وقوع بحران و پس از آن برنامه‌ای مدون داشته باشند. آموزش کارکنان و کتابداران و شناخت مهارت‌های آنها در این زمینه نیز از مهمترین مسائل در این حوزه است که متأسفانه در کتابخانه‌ها بویژه کتابخانه‌های عمومی، این مسئله تا حدودی مورد بررسی و سنجش قرارنگرفته است؛ از این رو، هدف این پژوهش، علاوه بر تعیین بررسی وضعیت مدیریت بحران (شامل قبل، هنگام و پس از بحران) در کتابخانه‌های عمومی شهرستان کاشان، ارزیابی رابطه متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت و سابقه کار) با وضعیت مدیریت بحران در کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهرستان کاشان است.

روش پژوهش

پژوهش به روش پیمایشی تحلیلی صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام کتابداران کتابخانه‌های عمومی نهادی و مشارکتی شهرستان کاشان است که در زمان گردآوری داده‌ها، آنها ۴۲ نفر بوده و همه آنها مورد مطالعه قرارگرفته‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته مدیریت بحران است که پس از بخش اطلاعات جمعیت‌شناختی، که شامل جنسیت، سن، مدرک تحصیلی و سابقه خدمت افراد مورد مطالعه و چهارپرسش نخست را به خود اختصاص داده است، در سه سطح مدیریت بحران، شامل ۱۶ پرسش مربوط به قبل از وقوع بحران، ده پرسش مربوط به هنگام بحران و ۱۲ پرسش مربوط به پس از بحران، توسط نمونه مورد مطالعه تکمیل شده است. روایی پرسشنامه با آزمون کای‌مربع برابر ۰/۷۱۳ و میزان پایایی آن با آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۹۵ محاسبه و مورد تأیید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم افزار اس.پی.اس.اس. ۲۰۲، در دو سطح آمار توصیفی (محاسبه جدولها و فراوانیها و هم‌چنین محاسبه میزان روایی و پایایی پرسشنامه) و آمار استنباطی با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون، اسپیرمن و آزمون T و F انجام شده است.

1. Kmo- Bartlett
2. Spss20

یافته‌های پژوهش

اطلاعات جمعیت‌شناختی

جنسیت

در جدول ۱، جنسیت افراد مورد مطالعه در این نمونه آماری نمایش داده شده است. با توجه به اطلاعات جدول ۵۷/۱ درصد افراد شرکت‌کننده را زنان و ۴۲/۳ درصد افراد شرکت‌کننده را نیز مردان تشکیل می‌دهند. بیشترین افراد شرکت‌کننده در این نمونه آماری را زنان با ۵۷/۱ درصد از کل نمونه آماری تشکیل داده‌اند.

جدول ۱. جنسیت افراد شرکت‌کننده

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۲۴	۵۷,۱
مرد	۱۸	۴۲,۹
جمع	۴۲	۱۰۰

سن پاسخگویان

در جدول ۲، سن پاسخگویان در این نمونه آماری آورده شده است. با توجه به اطلاعات جدول، ۵ درصد از افراد در گروه سنی کمتر از ۳۰ سال، ۹۰ درصد از افراد در گروه ۳۰ تا ۴۰ سال و ۵ درصد نیز در گروه بیش از ۴۰ سال قرار دارند.

جدول ۲. گروه سنی افراد مورد مطالعه

گروه سنی	فراوانی	درصد
کمتر از ۳۰	۲	۵
۳۰ تا ۴۰	۳۸	۹۰
بیش از ۴۰	۲	۵
جمع	۴۲	۱۰۰

مدرک تحصیلی

در جدول ۳، مدرک تحصیلی افراد نمایش داده شده است. براساس اطلاعات جدول، بیشترین تعداد افراد در این نمونه آماری دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بوده‌اند که ۶۶/۷ درصد از کل نمونه آماری را شامل می‌شود و در مرتبه بعدی افراد با مدرک کارشناسی با ۳۳/۳ درصد از کل نمونه آماری را شامل می‌شود.

جدول ۳. مدرک تحصیلی افراد

مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد
دیپلم	۰	۰
کاردانی	۰	۰
کارشناسی	۱۴	۳۳/۳
کارشناسی ارشد	۲۸	۶۶/۷
جمع	۴۲	۱۰۰

سابقه خدمت

در جدول ۴ سابقه خدمت افراد مورد مطالعه در کتابخانه عمومی کاشان نمایش داده شده است. باتوجه به اطلاعات از بین افراد مورد مطالعه، ۲۳/۷ درصد از افراد کمتر از پنج سال، ۳۵/۷ درصد بین پنج تا ده سال، ۲۳/۷ درصد بین ده تا ۱۵ سال و ۱۶/۷ درصد نیز بین ۱۵ تا ۲۰ سال سابقه خدمت دارند.

جدول ۴. سابقه خدمت افراد

سابقه خدمت	فراوانی	درصد
کمتر از ۵ سال	۱۰	۲۳/۷
۵ تا ۱۰ سال	۱۵	۳۵/۷
۱۰ تا ۱۵ سال	۱۰	۲۳/۷
۱۵ تا ۲۰ سال	۷	۱۶/۷
جمع	۴۲	۱۰۰

مدیریت بحران: قبل از وقوع بحران

بر اساس اطلاعات جدول ۵ و بر اساس گویه‌هایی که این متغیر را تشکیل داده، استنباط شده است که ۱۹ درصد از افراد مورد مطالعه، مدیریت قبل از بحران خیلی کم، ۵۹/۵ درصد مدیریت قبل از بحران کم، ۹/۱۱ درصد در زمینه مدیریت قبل از بحران تا حدودی توانمند بوده، و ۹/۶ درصد نیز عنوان کرده اند که در مورد مدیریت قبل از بحران، توانایی زیادی دارند. براساس اطلاعات، بیشتر افراد در زمینه مدیریت قبل از بحران، توانایی و یا اطلاعات کمی داشته‌اند.

جدول ۵. مدیریت قبل از بحران

مدیریت قبل از بحران	فراوانی	درصد
خیلی کم	۸	۱۹
کم	۲۵	۵۹/۵
تا حدودی	۵	۹/۱۱
زیاد	۴	۹/۶
جمع	۴۲	۱۰۰

جدول ۶. گویه‌ها به تفکیک بار عاملی

بار عاملی	گویه‌ها
۸۵۲	۵. مقاوم سازی ساختمان کتابخانه
۸۰۸	۶. شناسایی انواع حوادث بحران سازی که ممکن است در کتابخانه رخ دهد.
۷۳۶	۷. انعطاف پذیر بودن ساختار کتابخانه به منظور واکنش نسبت به تغییرات سریع و ناگهانی محیط
۶۲۵	۸. تهیه و تنظیم نقشه محلهای بحرانزا و بحرانزدا
۷۹۷	۹. تدوین مقررات ایمنی و نصب آن در معرض دید کتابداران و مراجعان
۸۸۴	۱۰. تنظیم قراردادهای تفاهم با دیگر ارگانها (مثل آتش نشانی و نیروی انتظامی و...)
۸۹۴	۱۱. برگزاری مانورهای آمادگی، تمرینات و آزمایشهای مناسب برای رویارویی با بلایای طبیعی
۷۶۱	۱۲. آماده‌سازی امکانات و تجهیزات امدادی و کمکهای اولیه
۵۷۳	۱۳. نصب و راه اندازی سامانه‌های هشدار دهنده
۷۱۹	۱۴. ایجاد مرکزی به نام اتاق بحران در کتابخانه یا اداره شهرستان

ادامه جدول ۶. گویه‌ها به تفکیک بار عاملی

بار عاملی	گویه‌ها
۰.۷۱۶	۱۵. آگاهی و درک مسئولیت و نقش خود در مدیریت بحران
۰.۴۴۹	۱۶. برگزاری دوره‌های آموزشی ویژه و طرحریزی شده برای افزایش توانایی شما
۰.۶۵۷	۱۷. قابلیت‌های ویژه برای واکنش سریع و تصمیم‌گیری به‌موقع هنگام وقوع حوادث
۰.۸۴۲	۱۸. مطالعه بحران‌های سازمان‌های دیگر
۰.۷۰۸	۱۹. تهیه نسخه‌های پشتیبان از فایل‌های مهم در کتابخانه
۰.۸۴۹	۲۰. تعیین قسمتهایی که خطر بیشترین آسیب را دارد.
	کا اِم ا: ۰.۵۸۳
	آزمون بارتلت: ۵۴۵/۵۵۹
	Sig. ۰.۰۰۰
	آلفای کرونباخ ^۱ : ۰.۸۸۹
	تعداد گویه: ۱۶

برای تأیید روایی و پایایی گویه‌های این متغیر از دو آزمون استفاده شده است. برای تعیین پایایی از آزمون آلفا کرونباخ استفاده شد که نتیجه این آزمون ۰/۸۸۹ بوده است؛ به این معنی که ۱۶ گویه سازنده متغیر مدیریت قبل از بحران از میزان پایایی و به عبارتی همسازی درونی زیادی به‌منظور سنجش این شاخص برخوردار است. برای آزمون روایی گویه‌ها از آزمون کا اِم ا استفاده شد که با توجه به نمره این آزمون، که برابر با ۰.۵۸۳ است، حد متوسط نمونه‌گیری گویه‌ها برای ساخت متغیر مورد نظر است؛ به این معنی که داده‌های تحقیق، قابل کاهش به تعدادی عامل‌های زیر بنایی و بنیادی است؛ به عبارتی مجموع این گویه‌ها پایایی مناسب متغیر مدیریت قبل از بحران را نشان می‌دهد و در صورت تکرار این پژوهش، نتایج با یکدیگر تفاوت معناداری نخواهد داشت. هر چه بار عاملی گویه‌ای بیشتر باشد، نشان از اهمیت و زیاد بودن وزن این عامل در تعیین نهایی واریانس متغیر مورد بررسی است. از سوی دیگر، نتیجه آزمون بارتلت (۵۴۵/۵۵۹)، که در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار است، نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی بین

۱. مقدار استفاده شده آلفا، مقدار استاندارد شده آن است.

گویه‌ها، ماتریس همسانی و واحد نیست؛ یعنی از هر طرف بین گویه‌های داخل یک عامل همبستگی زیادی هست و از سوی دیگر بین گویه‌های هر عامل با گویه‌های عامل دیگر هیچ گونه همبستگی نیست. هم‌چنین براساس بارعاملی ذکر شده سهم هر عامل در تبیین واریانس ۱۶ متغیر مربوط به متغیر مدیریت قبل از بحران بیان شده است؛ برای مثال گویه آخر (۸۴/۹ درصد) بیشترین و عامل دوازدهم کمترین سهم با ۴۴/۹ درصد از واریانس ۱۶ گویه را تبیین می‌کند. بارعاملی هریک از گویه‌های سازنده این متغیر به تفکیک در جدول ۶ قابل مشاهده است.

مدیریت بحران: هنگام بحران

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۷ و بر اساس گویه‌هایی که این متغیر را تشکیل داده، استنباط شده است که ۱۴/۳ درصد از افراد مورد مطالعه، مدیریت هنگام بحران خیلی کم، ۳۸/۱ درصد مدیریت هنگام بحران کم، ۳۱ درصد در زمینه مدیریت هنگام بحران تا حدودی توانمند بوده، و ۷/۱ درصد نیز عنوان کرده‌اند که توانمندی و اطلاعات لازم را در برابر مدیریت هنگام بحران براساس گویه‌های این متغیر دارند. هم‌چنین ۹/۶ درصد نیز براین باورند که اطلاعات و توانمندی لازم برای مدیریت هنگام بحران بر اساس این گویه‌ها خیلی زیادی دارند. براساس اطلاعات افراد در مورد با مدیریت هنگام بحران توانایی و یا اطلاعات کمی داشته‌اند.

جدول ۷. مدیریت هنگام بحران

مدیریت حین بحران	فراوانی	درصد
خیلی کم	۶	۱۴/۳
کم	۱۶	۳۸/۱
تا حدودی	۱۳	۳۱
زیاد	۳	۷/۱
خیلی زیاد	۴	۹/۶
جمع	۴۲	۱۰۰

جدول ۸. گویه‌ها به تفکیک بار عاملی

بار عاملی	گویه‌ها
۸۱۸	۲۱. تخصیص گروهی از افراد مسئول هنگام وقوع بلایای طبیعی
۸۲۴	۲۲. جمع آوری اطلاعات لازم برای تجزیه و تحلیل مشکل
۸۰۸	۲۳. ارائه راهکارهای لازم و راه‌حلهای اجرایی و منطقی
۷۹۴	۲۴. تصمیم‌گیری سریع مسئولان و کتابداران
۸۴۷	۲۵. تصمیم‌گیری صحیح مسئولان و کتابداران
۷۳۲	۲۶. تصمیم‌گیری سریع به دور از بوروکراسیها و موانع اداری
۸۵۴	۲۷. انتخاب بهترین راه حل پس از ارزیابی و تجزیه و تحلیل دیگر راه‌حلهای
۷۸۸	۲۸. عبور آسان از بحران به‌دلیل مدیریت قوی و شایسته
۴۰۷	۲۹. خسارت حداکثری به کتابخانه به‌دلیل عدم تجزیه و تحلیل و پیش‌بینی بحران توسط سازمان
۸۲۵	۳۰. عملکرد مناسب کتابداران بر مبنای تقسیم کار صورت گرفته در بحران و ارتباط مناسب در وضعیت بحرانی
	کا‌اِم: ۷۳۰.
	آزمون بارتلت: ۴۲۳/۵۱۴
	Sig: .۰۰۰
	آلفای کرونباخ ^۱ : ۹۳۰.
	تعداد گویه: ۱۰

برای آزمون روایی و پایایی نیز همانند متغیر قبلی از آزمون آلفا کرونباخ برای پایایی و کا‌اِم برای روایی استفاده شد. نتیجه آزمون کرونباخ ۹۳۰. است که نشان می‌دهد گویه‌ها از پایایی مناسب برخوردار است. نتیجه آزمون کا‌اِم نیز ۷۳۰. است و به حد کفایت رسیدن نمونه‌گیری گویه‌ها را در تشکیل این متغیر نشان می‌دهد. نتیجه آزمون بارتلت نیز در سطح معنی داری زیر ۰.۰۱ مورد تأیید است که نشان‌دهنده ماتریس همبستگی گویه‌ها از نوع همبستگی و واحد نیست. بار عاملی هر گویه نیز جداگانه در کنار هر متغیر محاسبه شده که در جدول ۸، قابل مشاهده است.

۱. مقدار استفاده‌شده آلفا، مقدار استاندارد شده آن است.

مدیریت بحران: پس از وقوع بحران

بر اساس اطلاعات جدول ۹ و بر اساس گویه‌هایی که این متغیر را تشکیل داده، استنباط شده است که ۴/۸ درصد از افراد مورد مطالعه مدیریت پس از بحران خیلی کم، ۳۳/۳ درصد مدیریت پس از بحران کم، ۳۵/۷ درصد در زمینه مدیریت پس از بحران تا حدودی توانمند بوده، و ۲۱/۴ درصد نیز عنوان کرده‌اند که دارای توانمندی و اطلاعات لازم در برابر مدیریت پس از وقوع بحران براساس گویه‌های این متغیر است. هم‌چنین ۴/۸ درصد نیز بر این باورند که اطلاعات و توانمندی لازم را برای مدیریت هنگام بحران براساس این گویه‌ها خیلی زیاد دارند. بر اساس اطلاعات، بیشتر افراد در مورد مدیریت بعد از بحران، توانایی و یا اطلاعات کمی داشته‌اند.

جدول ۹. مدیریت پس از وقوع بحران

مدیریت بعد از بحران	فراوانی	درصد
خیلی کم	۲	۴/۸
کم	۱۴	۳۳/۳
تا حدودی	۱۵	۳۵/۷
زیاد	۹	۲۱/۴
خیلی زیاد	۲	۴/۸
جمع	۴۲	۱۰۰

جدول ۱۰. گویه‌ها به تفکیک بار عاملی

بار عاملی	گویه‌ها
۰.۷۸۳	۳۱. برآورد خسارات وارده شده بر کتابخانه
۰.۸۲۰	۳۲. تهیه فهرستی از منابع از بین رفته کتابخانه و نصب آنها در معرض دید عموم
۰.۸۱۱	۳۳. استفاده از نیروهای داوطلب مردمی در بازسازی کتابخانه
۰.۷۵۶	۳۴. اجرای صحیح روشهای سالم‌سازی کتابخانه از عوامل بحران
۰.۷۸۰	۳۵. حمایت و پشتیبانی سازمان مادر از افراد آسیب دیده از بحران در کتابخانه
۰.۸۱۴	۳۶. اجرای برنامه‌های لازم برای کاهش آثار فاجعه و رهایی از بحران در کتابخانه
۰.۶۸۴	۳۷. پیشنهادهای لازم برای تغییرات مورد نیاز سازمان به منظور پرهیز از وقوع رویداد مشابه توسط گروه بحران داده می‌شود.

ادامه جدول ۱۰. گویه‌ها به تفکیک بار عاملی

بار عاملی	گویه‌ها
۸۴۲	۳۸. فعالتر شدن سامانه‌های مدیریت دانش و یادگیری در کتابخانه و سازمان مادر و شکل‌گیری ارتباطات موثر سازمانی
۷۴۹	۳۹. ارزیابی سازمان از عملکرد همکاران در گروه بحران سازمان پس از هر بحران به‌منظور مشخص شدن نقاط ضعف و قوت
۷۹۳	۴۰. فراهم شدن فرصت یادگیری برای مسئولان سازمان پس از وقوع بحران
۸۵۳	۴۱. بهبود تقویت ساختار و تشکیلات سازمان مادر در مقابل بحرانها
۷۳۰	۴۲. تغییر سامانه‌ها، روشها و شیوه‌های سازمان به‌منظور تقویت سازمان در مقابل بحرانها
	کام‌اِم: ۷۸۹.
	آزمون بارتلت: ۴۹۰/۰۷۱
	Sig. ۰۰۰.
	آلفای کرونباخ ^۱ : ۰۹۴۳.
	تعداد گویه: ۱۲

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۱۰، آزمونهای روانی و پایایی گویه‌های این متغیر نیز نشان از روانی و پایایی زیاد آنها دارد به طوری که نمره روانی ۰/۷۸۹ و برای پایایی گویه‌ها ۰/۹۴۳ است.

فرضیه: بین جنسیت و سطوح سه‌گانه مدیریت بحران رابطه هست.

چون متغیر وابسته ما، در سطح سنجش ترتیبی است و از طرفی متغیر مستقل این فرضیه در سطح اسمی دوشقی است به همین منظور مناسب‌ترین آزمون مورد استفاده برای این دو سطح سنجش متغیرها آزمون t است. این آزمون با مقایسه میانگین نمره‌های دو گروه متغیر وابسته تفاوت معنادار آماری این دو گروه را در نمره کسب شده متغیر مستقل نشان می‌دهد. بنابراین در آزمون این فرضیه با توجه به سطح سنجش این دو متغیر از آزمون t استفاده شد که نتیجه میانگین به دست آمده برای دو گروه زنان و مردان برای هرکدام از سطوح مدیریت بحران به تفکیک برای دو گروه زنان و مردان قابل مشاهده

۱. مقدار استفاده‌شده آلفا، مقدار استاندارد شده آن است.

است. با توجه به نمره sig برای هر سه متغیر تنها در مورد متغیر مدیریت قبل از بحران بین دو گروه زنان و مردان تفاوت معناداری بر لبه مرز مورد تأیید قرار گرفت؛ به این معنی که تفاوت معنا دار دو گروه زنان و مردان مورد تأیید قرار می‌گیرد؛ اما در مورد دو سطح دیگر مدیریت بحران یعنی مدیریت هنگام بحران، و مدیریت بعد از بحران تفاوت معناداری به لحاظ مدیریت بحران بین قسمت مدیریت بحران و جنسیت هست. جدول ۱۱، مقایسه تفاوت میانگین سابقه خدمت - مدیریت بحران را نشان می‌دهد.

جدول ۱۱. مقایسه تفاوت میانگینی جنسیت - مدیریت بحران

متغیر	جنسیت	N	میانگین	Sig	T	df	تفاوت میانگین‌ها
مدیریت قبل از بحران	زن	۲۲	۳۶,۴۰	۰,۰۵	۲,۰۲	۳۶,۶۴	۰,۱۸
	مرد	۱۸	۳۱,۲۲				
مدیریت هنگام بحران	زن	۲۲	۲۵,۱۳	۰,۰۵۹	۰,۰۵۳۸	۳۸	۱,۴۱
	مرد	۱۸	۲۳,۷۲				
مدیریت پس از بحران	زن	۲۲	۳۷,۶۶	۰,۰۰۸	۱,۰۷۴	۴۰	۰
	مرد	۱۸	۳۲,۶۶				

فرضیه: بین جنسیت و وضعیت مدیریت بحران رابطه وجود دارد.

چون متغیر وابسته ما، در سطح سنجش ترتیبی است و از طرفی متغیر مستقل این فرضیه در سطح اسمی دوشقی است به همین منظور مناسبترین آزمون مورد استفاده برای این دو سطح سنجش متغیرها آزمون t است. این آزمون با مقایسه میانگین نمره‌های دو گروه متغیر وابسته تفاوت معنادار آماری این دو گروه را در نمره کسب شده متغیر مستقل نشان می‌دهد. بنابراین در آزمون این فرضیه با توجه به سطح سنجش این دو متغیر از آزمون t استفاده شد که نتیجه میانگین دو گروه زنان و مردان بدین صورت است که برای زنان ۱۰۹/۸۵ و برای مردان ۷۲,۹۹ است. متغیر مدیریت بحران به گونه‌ای است که هر چه مقدار عدد به دست آمده بیشتر باشد، مدیریت بحران افراد نیز بهتر خواهد بود. با توجه به نمره sig: ۰,۰۰۵، تفاوت معناداری به لحاظ مدیریت بحران بین دو گروه دیده نمی‌شود؛ چرا که از ۰,۰۵ بیشتر، و احتمال خطای آن از ۰,۰۵ درصد بیشتر است، به طوری تفاوت میانگین

این دو گروه نیز بسیار ناچیز است. در نتیجه این فرضیه، که بین مدیریت بحران و جنسیت افراد رابطه هست، بین نمونه انتخاب شده به لحاظ آماری تأیید نمی‌شود و این فرضیه رد می‌شود.

به‌منظور کسب اطمینان از نتیجه آزمون t برای این فرضیه، که مدعی رابطه مدیریت بحران و جنسیت بود از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شد که نتایج آن در جدول ذیل نمایش داده شده است. بر اساس اطلاعات جدول با توجه به سطح معنی داری آزمون، که ۰۰۵، ۰۰۵ و از ۰۰۵ درصد بیشتر است، شاهد این هستیم که هیچ نوع همبستگی بین این دو متغیر وجود ندارد و نتایج این آزمون نیز همانند آزمون قبل از رد فرض رابطه مدیریت بحران و جنسیت حکایت می‌کند؛ بنابراین فرض H_0 یا همان نبود رابطه در این دو متغیر مورد تأیید قرار می‌گیرد. جدول شماره ۱۲، تفاوت میانگین جنسیت و مدیریت بحران و جدول ۱۳، ماتریس همبستگی مدیریت بحران - جنسیت را نشان می‌دهد.

جدول ۱۲. تفاوت میانگین بین جنسیت و مدیریت بحران

متغیر	جنسیت	میانگین	تعداد	Sig	t	درجه آزادی	تفاوت میانگین
مدیریت بحران	زن	۱۰۹/۸۵	۲۰	۰/۲۰۵	۱,۲۲	۳۶	۱۰,۱۲
	مرد	۷۲/۹۹	۱۸				

جدول ۱۳. ماتریس همبستگی بین مدیریت بحران - جنسیت

متغیر	جنسیت		
	تعداد	sig	r
مدیریت بحران	۴۲	۰/۳۰۵	-۰/۱۷۱

فرضیه: بین سطوح سه‌گانه مدیریت بحران (قبل، هنگام و بعد از بحران) با سابقه خدمت رابطه وجود دارد.

آزمون f یا تحلیل واریانس یکطرفه برای آزمون تفاوت میانگین هر متغیر بین بیش از دو گروه به کار می‌رود. این آزمون تعمیم یافته آزمون f است. در آزمون f ، واریانس کل

جامعه به عوامل اولیه آن تجزیه می‌شود که به همین دلیل به آن آزمون آنالیز واریانس نیز گفته می‌شود.

با توجه به این توضیحات و سطح سنجش متغیرها از آزمون f استفاده شده که نتایج آن در جدول ذیل بیان شده است. با توجه به نتایج آزمون f برای هر کدام از سطوح به ترتیب (۱/۵۳) در سطح معنی داری بیش از ۰۰۵ (Sig.:۲۲۳) برای قبل از بحران، (۱/۲۴) در سطح معنی داری بیش از ۰۰۵ (Sig.:۳۰۹) برای متغیر مدیریت هنگام بحران و (۰۰۵۲۹) در سطح معنی داری بیش از ۰۰۵ (Sig.:۶۶۵) برای متغیر مدیریت پس از بحران می‌توان گفت که این الگو برای تحلیل رابطه متغیر وابسته (سطوح مختلف مدیریت بحران) و متغیرهای مستقل (سابقه کار) الگوی مناسبی نیست. در واقع تفاوت میانگینی بین گروه‌ها معنی دار نیست؛ یعنی هیچ کدام از گروه‌ها قادر به تبیین تغییرات واریانس متغیر وابسته نشده است و فرض یکسان بودن میانگین گروه‌ها از لحاظ آماری تایید می‌شود. جدول ۱۴، مقایسه تفاوت میانگین سابقه خدمت - مدیریت بحران را نشان می‌دهد.

جدول ۱۴. مقایسه تفاوت میانگینی سابقه خدمت - مدیریت بحران

متغیر	F	Sig	df
مدیریت قبل از بحران	۱/۵۳	.۲۲۳	۳
مدیریت هنگام بحران	۱/۲۴	.۳۰۹	۳
مدیریت پس از بحران	.۵۲۹	.۶۶۵	۳

فرضیه: بین سابقه خدمت در کتابخانه و مدیریت بحران رابطه وجود دارد.

با توجه به سطح سنجش متغیرها و نوع فرضیه، که رابطه است از آزمون همبستگی استفاده شده است؛ چون آزمون همبستگی پیرسون صفر حقیقی را در نظر می‌گیرد. و از سوی دیگر با توجه به اینکه در تحقیقات علوم اجتماعی مرسومترین آزمون سنجش همبستگی است (از آزمون اسپیرمن بیشتر در علوم رفتاری و روانشناسی استفاده می‌شود) در مورد این فرضیه نیز از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج آن در جدول شماره ۱۵ مشاهده است. نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای دو متغیر مدیریت بحران و

سابقه خدمت در منطقه کتابخانه نشان‌دهنده عدم همبستگی بین این دو متغیر است؛ زیرا نتیجه سطح معنی داری در این آزمون بیش از ۰۰۵ درصد، و در سطح ۰/۰۲۵ است؛ بنابراین بین این دو متغیر همبستگی نیست و فرض رابطه این دو متغیر رد می‌شود. در نتیجه فرض رابطه بین مدیریت بحران و سابقه خدمت رد می‌شود و فرض H_0 یا همان نبود رابطه با این دو متغیر مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۱۵. ماتریس همبستگی بین مدیریت بحران - سابقه خدمت در کتابخانه

مدت اقامت در منطقه محل سکونت			متغیر
تعداد	sig	R پیرسون	
۴۲	.۰۲۵	۰,۱۳۳	مدیریت بحران

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

باتوجه به آنچه بیان شد و بر اساس اطلاعات، ۱۹ درصد از افراد مورد مطالعه مدیریت قبل از بحران خیلی کم، ۵۹/۵ درصد مدیریت قبل از بحران کم، ۹/۱۱ درصد در مورد مدیریت قبل از بحران تا حدودی توانمند بوده، و ۹/۶ درصد نیز در زمینه مدیریت قبل از بحران توانایی زیادی برای خود متصورند. بر اساس اطلاعات، بیشتر افراد در زمینه مدیریت قبل از بحران، توانایی یا اطلاعات کمی دارند. همچنین در زمینه مدیریت هنگام بحران، ۱۴/۳ درصد از افراد مورد مطالعه مدیریت هنگام بحران خیلی کم، ۳۸/۱ درصد مدیریت هنگام بحران کم، ۳۱ درصد مورد مدیریت هنگام بحران در حد متوسط و ۷/۱ درصد نیز دارای توانمندی و اطلاعات زیاد در مدیریت هنگام بحران هستند و ۹/۶ درصد اطلاعات و توانمندی خیلی زیاد در مدیریت هنگام بحران برای خود قائلند. باتوجه به اطلاعات، بیشتر افراد مورد مطالعه در زمینه مدیریت هنگام بحران، توانایی و یا اطلاعات کمی بوده‌اند. در خصوص مدیریت پس از وقوع بحران، ۴/۸ درصد خیلی کم، ۳۳/۳ درصد مدیریت پس از بحران کم، ۳۵/۷ درصد در رابطه با مدیریت پس از بحران تا حدودی توانمند بوده، و ۲۱/۴ درصد نیز عنوان کرده‌اند که توانمندی و اطلاعات زیاد دارند و ۴/۸ درصد نیز بر این باورند که اطلاعات و توانمندی خیلی زیادی در مدیریت پس از بحران

دارند. بر اساس اطلاعات، بیشتر افراد در مورد مدیریت بعد از بحران، توانایی و یا اطلاعات کمی دارند. براساس یافته‌های پژوهش رضایی و شعبانی (۱۳۹۴)، که نتایج آن از وضعیت نامطلوب اصول مدیریت بحران بین کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان حکایت می‌کند، پژوهش ذبیحی فریدیان و بشیری (۱۳۹۷)، که نتیجه آن نیز نشان داد که مدیریت بحران در کتابخانه‌های تابع سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی ضعیف و در سطح کمی است و سرانجام پژوهش نصیری‌پور، رئیسی و محبوبی (۱۳۸۶)، که در آن نتیجه گرفته شد، بیمارستانهای مرزی استان کرمانشاه، آمادگی لازم را برای رویارویی با بحران ندارند و مدیریت بحران آنها وضع مطلوبی ندارد، این نتایج پژوهش با نتایج آنها همسو است. همچنین با توجه به نتایج پژوهش محمداسماعیل و ناصحی اسکویی (۱۳۹۳) که از میزان آشنایی زیاد مدیران با مباحث مدیریت بحران و مقاوم‌سازی زیاد کتابخانه‌ها حکایت می‌کند و پژوهش اوتانگ (۲۰۱۳)، که بر اساس آن نتیجه گرفت در دانشگاه‌ها، آمادگی برای رویارویی با بحران وجود دارد و این دانشگاه‌ها در این زمینه وضعیت مطلوبی دارند، نشان از غیرهمسویی نتایج آنها با نتایج این مقاله دارد.

دربخش دیگر این پژوهش، رابطه جنسیت و سابقه خدمت با میزان توانایی کتابداران در مدیریت بحران و سطوح آن مورد مطالعه قرارگرفت. براساس نتایج این پژوهش، هیچ رابطه‌ای بین وضعیت مدیریت بحران کتابداران مورد مطالعه با جنسیت و سابقه خدمت آنها تأیید نشد. با توجه به یافته‌های پژوهش سعیدی مهر و دیگران (۱۳۹۳)، که در آن نبود رابطه معنادار بین جنسیت و میزان آگاهی از مدیریت بحران تأیید شد، می‌توان نتایج آن پژوهش را با این پژوهش همسو دانست.

همچنین براساس نتایج پژوهش فرهودی (۱۳۹۶)، که در آن نتیجه گرفته بود که تنها ویژگی جمعیت‌شناختی که بر رعایت مدیریت بحران محیط عملیات برون‌سازمانی تاثیرگذار است، سابقه خدمت است و پژوهش سعیدی مهر و دیگران (۱۳۹۳)، که از رابطه معنادار بین سابقه خدمت و میزان آمادگی مدیریت بحران حکایت می‌کرد، می‌توان نتایج این پژوهش را با آن پژوهشهای غیرهمسو دانست.

با توجه به نتایج این پژوهش و لزوم ارتقای کتابخانه‌ها و رشد توانایی کتابداران در

زمینه مدیریت بحران، پیشنهاد می‌شود، مقاوم‌سازی و مرمت اصولی ساختمان کتابخانه به‌صورت کامل و بر اساس استانداردهای صنعت ساختمان صورت پذیرد و برای آغاز ساخت هر ساختمان کتابخانه، تمام موارد بصورت دقیق در نظر گرفته شود. برای تمام کتابخانه‌ها، تجهیزات ایمنی و هشداردهنده مورد نیاز تأمین و تفاهمنامه‌هایی با دیگر ارگانهای مسئول در زمان وقوع بحران منعقد شود. آموزش کارکنان از موارد بسیار مهمی است که به‌صورت مرتب و مکرر باید صورت گیرد؛ چراکه در صورت نبود آموزش دقیق و کافی کارکنان، حتی در صورت وجود امکانات و تجهیزات امنیتی، امکان استفاده از آنها وجود نخواهد داشت. مقررات ایمنی کتابخانه تدوین شود و همراه با نقشه نقاط حساس و بحرانزا در هر کتابخانه در معرض دید مراجعان و کارکنان قرار گیرد.

منابع

۱. اشمن، جان (۱۳۸۰)، برنامه‌ریزی مقابله با حوادث در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، ترجمه مریم خسروی، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۲. بشیری، جواد و ذبیحی فریدیان، فاطمه (۱۳۹۶)، مدیریت بحران در کتابخانه‌ها، دانش‌شناسی، ۱۰(۹۳): ۵۲ - ۶۹.
۳. حسینی، مازیار (۱۳۸۷)، مدیریت بحران، تهران: مؤسسه نشرشهر.
۴. دیانی، محمدحسین (۱۳۸۱)، مقدمه‌ای بر آرشیو، مشهد: دانشگاه فردوسی.
۵. ذبیحی فریدیان، فاطمه و بشیری، جواد (۱۳۹۷)، ایمنی کتابخانه‌های تابعه سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی، ۱۱(۱): ۴۷ - ۶۰.
۶. رضایی، رقیه و شعبانی، احمد (۱۳۹۴)، بررسی میزان به‌کارگیری اصول مدیریت بحران براساس استانداردهای ارگونومی در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان، همایش ملی ایمنی در کتابخانه‌ها، تهران. قابل یازیبایی در: <http://civilica.com/doc/390201>
۷. رودینی، عزیزالله (۱۳۸۱)، فرایند مدیریت برای توسعه ایمنی و آمادگی در مقابل سوانح، اولین همایش علمی تحقیقی مدیریت امداد و نجات، تهران: مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران.
۸. سعیدی‌مهر، سعید؛ گراوندی، سحر؛ صاحب‌الزمانی، محمد و محمدی، محمدجواد (۱۳۹۳)، تأثیر آموزش مدیریت بحران بر میزان آگاهی پرستاران در مدیریت شرایط بحران، مجله دانشگاه علم پزشکی تربت حیدریه، ۲(۴): ۴۶ - ۵۲.
۹. شاکری، صدیقه (۱۳۹۲)، نقد کتاب مدیریت بحران در آرشیوها، کتابخانه‌ها و موزه‌ها، کتاب ماه کلیات، ۱۶(۵): ۶۰ - ۶۳.
۱۰. فرهودی، فائزه (۱۳۹۶)، تأثیر ویژگیهای جمعیت‌شناختی مدیران بر اجرای اصول مدیریت بحران در کتابخانه‌های دانشگاه‌های ایران، دانش‌شناسی، ۱۱(۴۰): ۲۵ - ۳۴.
۱۱. مازور، گرهارد (۱۳۶۷)، بحران چیست و چه وقت بروز می‌کند، ترجمه عبدالحسین آذرننگ. کیهان فرهنگی، ۵(۵۱): ۲۰ - ۲۳.
۱۲. محسنیان، سمیه سادات (۱۳۸۸)، مدیریت بحران در آرشیوها و موزه‌ها، گنجینه اسناد، ۱۹(۲): ۸۶ - ۶۹.

۱۳. محمداسماعیل، صدیقه و ناصحی‌اسکوئی، ماهرخ (۱۳۹۳)، کتابخانه‌ها و مدیریت بحران (مطالعه موردی: کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی تابعه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مستقر در شهر تهران)، *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۱(۶): ۶۹۹ - ۷۱۱.
۱۴. مقصودی، آرزو؛ زارعی، هاجر و سیدعلوی، سیدمحمد (۱۳۹۳). سنجش و ارزیابی وضعیت ایمنی در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران، *مطالعات مدیریت شهری*، ۱۶: ۸۱ - ۹۶.
۱۵. میرحسینی، زهره و تقی‌چیزدی، مهشید (۱۳۸۹). مطالعه تطبیقی شرایط ایمنی کتابخانه‌های عمومی وابسته به سازمان فرهنگی هنری شهرداری و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در شهر تهران، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۶(۶۳): ۱۵۱ - ۱۸۲.
۱۶. نصیری‌پور، اشکان؛ رئیسی، پوران و محبوبی، محمد (۱۳۸۶)، مطالعه میزان آمادگی بیمارستانهای مرزی استان کرمانشاه در رویارویی با بحران‌های مرزی، *مدیریت سلامت*، ۱۰(۲۸): ۴۱ - ۷۴.
۱۷. یاراحمدی خراسانی، مهدی (۱۳۸۶)، بحران، واقعیتی جدایی‌ناپذیر از ماهیت درونی سازمانها، *اطلاع‌رسانی انجمن مدیریت ایران*، ۱۱(۱۰۲): ۴۳ - ۴۷.
18. Featherstone, RM; Becky, LJ & Ruffin, AB. (2007). Library roles in disaster response: an oral history project by the National Library of Medicine. *Medicine Librarianship Association*, 96 (4), 343-350.
19. Jaques, T. (2010). Embedding Issue Management as a Strategic Element of Crisis Prevention. *Disaster Prevention and Management*, 19(4), 469-482.
20. Morgan, G & Smith, J.G. (1997). Disaster management in libraries: the role of a disaster plan. *south african journal of libraries and information science*. 65(I). 62-71.
21. Morris, Jhon. (2008). Managing the library fire risk: Administrativ unit riview (2002). *Library safety and security* retrieved 25 august 2010 from [http:// library. Uc pavis.edu](http://library.Uc pavis.edu). Pdf.
22. Ottong, Eno Joseph (2013). Disaster management of library materials in federal universities in Cross River and Akwa Ibom States, Nigeria. *International Journal of Educational Research and Development*. 2(4).98/104
23. Varlamoff, M T & Plassard, M F. (2004). Survey on disaster planning in national libraries. *World Library and Information Congress: 70th IFLA General Conference and Council (22-27 August 2004, Buenos Aires, Argentina)*. <http://www.ifla.org/IV/ifla70/prog04.htm>
24. Ziheng, P M. (2007). The Basic Concepts and Contents of Crisis Management of Libraries. *Library and Information*. http://en.cnki.com.cn/Article_en/cjfdtotal-book200702008.htm

